

Advies betreffende de natuurtoets voor een windturbinepark te Kallo

Nummer:	INBO.A.2013.62
Datum advisering:	9 juli 2013
Auteur:	Joris Everaert
Contact:	Lon Lommaert (lon.lommaert@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	ANB-INBO-BEL-2013-48
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos Provinciale Dienst Oost-Vlaanderen T.a.v. Steven Laureys Gebroeders Van Eyckstraat 4-6 9000 Gent steven.laureys@lne.vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Centrale Diensten Carl De Schepper (carl.deschepper@lne.vlaanderen.be)

AANLEIDING

Voor een gepland windpark van 9 windturbines te Kallo is een natuurtoets opgemaakt (Mieco-effect, 2013) die de mogelijke impact op belangrijke natuurwaarden onderzoekt.

VRAAGSTELLING

Bevat de natuurtoets voldoende informatie om de effecten van het turbinepark te kunnen beoordelen en worden daaruit betrouwbare conclusies getrokken?

TOELICHTING

De indeling en nummering van de natuurtoets is in dit advies overgenomen.

1. Inleiding

De inleiding vermeldt niet dat in de directe omgeving recent 8 windturbines vergund zijn en er nog meer windturbines gepland worden (NV Wind aan de Stroom).

2. Beschrijving van het project

Geen opmerkingen.

3. De omzendbrief m.b.t. de inplanting van windturbines

Geen opmerkingen.

4. Beschermd gebied en overig relevant gebiedsgericht beleid in het studiegebied

Deel 4.4 (situering t.o.v. overige windturbines) is niet uitgewerkt .

5. Relevante achtergrondinformatie

Dit deel bevat inhoudelijke informatie met betrekking tot deel 4.

6. Relevante natuurwaarden in de omgeving van het projectgebied

6.1 Literatuurgegevens

6.1.1 Vogels

Zowel voor gevoelige broedvogels als voor overwinterende en pleisterende vogels, ontbreekt een uitgebreide bespreking van soorten op en rond het Ketenisse schor die tijdens de laatste jaren regelmatig aanwezig zijn. Gevoelige broedvogels van Ketenisse die ook zijn opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) voor het Vogelrichtlijngebied, zijn o.m. bruine kiekendief, bergeend, krakeend, kluut (momenteel niet broedend, maar het broedaspect wordt vermeld in de IHD's voor Ketenisse), scholekster, tureluur, kleine plevier, blauwborst, graspieper, rietzanger en baardmannetje. Gevoelige overwinterende en pleisterende vogels van Ketenisse die ook zijn opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) voor het Vogelrichtlijngebied, zijn o.m. grauwe gans, krakeend en kluut. Overige veel voorkomende overwinterende vogels op Ketenisse zijn o.m. bergeend, wilde eend, wintertaling, smient, kievit, scholekster, tureluur, wulp, en bonte strandloper (gegevens INBO database).

6.1.2 Vleermuizen

Er dient duidelijker vermeld te worden dat doortrekkende vleermuizen de Schelde kunnen gebruiken als trekcorridor (zie ook risicozones vleermuizen in Everaert *et al.* (2011)). Dit blijft een aandachtspunt om mee te nemen in de effectenanalyse (zie verder).

6.2 Slaaptrekgegevens verzameld i.h.k.v. deze opdracht

De tellingen van lokale trek zijn uitgevoerd overeenkomstig de eerdere aanbevelingen van het INBO.

Er wordt verwezen naar een bijlage (Monitoring slaaptrek in Kallo) waarin een uitvoerige weergave te vinden is van de getelde trekbewegingen in de periode oktober 2012 tot maart 2013. Deze bijlage werd niet ter beschikking gesteld. Hierdoor is het onmogelijk om te controleren of de vermelde cijfers in de natuurtoets overeenkomen met de ruwe gegevens. Onderstaande tekst is derhalve in de veronderstelling dat de cijfers overeenkomen.

Er werd op het Ketenisse schor een slaappleats vastgesteld van 2000-5000 meeuwen (>90% kokmeeuw) en tot 500 wulpen. Voor de meeuwen is hierbij ook vermeld dat enkele keren is vastgesteld dat een groep meeuwen (tot ca. 100) boven de slaappleats cirkelde en zo ook tot boven het land (zoals weergegeven in Figuur 11 van de natuurtoets). Vliegbewegingen in de directe nabijheid van slaappleatsen (ca. binnen de 1000m, zeker binnen de 300m) kunnen zeer complex zijn en vergen een nadere analyse, om het werkelijk aantal vliegbewegingen zo correct mogelijk te bepalen. In de natuurtoets is dergelijke analyse onvoldoende uitgewerkt.

Er zijn geen nachtelijke tellingen uitgevoerd. Dit werd ook niet geadviseerd in het INBO advies (Everaert, 2011) met methodologie voor verdere studie in de 'oranje' zoekzones van de Waaslandhaven (Grontmij, 2009). Er moet in rekening worden gebracht dat nachtelijk doortrekkende vogels (zowel lokale trek van bijvoorbeeld watervogels, als seizoenstrek) de Schelde kunnen gebruiken als trekcorridor (zie ook Vlaamse risicoatlas vogels-vleermuizen in Everaert *et al.* (2011)). Dit blijft een aandachtspunt om mee te nemen in de effectenanalyse (zie verder).

7. Inschatting van de effecten voor de geplande windturbines

7.1 Ten geleide

In dit deel bespreekt men o.a. de 'Vlaamse risicoatlas vogels-windturbines' van het INBO (Everaert *et al.*, 2011) en het afwegingskader voor windturbines in de Waaslandhaven en omgeving (Grontmij, 2009). In het afwegingskader werd het havengebied op basis van de best beschikbare kennis ingedeeld in groene zones (windturbines mogelijk), gele en oranje zones (windturbines mogelijk na nader onderzoek en randvoorwaarden) en rode zones (windturbines niet mogelijk).

Verder in dit deel (7.1.3) is de methodologie van Everaert (2011) beschreven met betrekking tot verdere studie in de 'oranje' zoekzones van de Waaslandhaven (Grontmij, 2009). Het advies van Everaert (2011) behandelt enkel de oranje zones. Het plaatsen van windturbines in de rode zones is op basis van Grontmij (2009) in principe niet mogelijk, tenzij er zeer overtuigend kan gesteld worden dat er geen aanzienlijke effecten te verwachten zijn (= geduid door ANB in Mieco-effect (2013)).

7.2 Effectinschattingen vogels in voorliggend project

7.2.1 Effectanalyse broedvogels

Risico op aanvaringen

Het risico op aanvaring voor bruine kiekendief is onvoldoende uitgewerkt in de natuurtoets. Vooral tijdens de balts en bij het uitvliegen van de jongen, kan een relatief groot aanvaringsrisico verwacht worden in de directe omgeving (zeker binnen de 300m) van het Ketenisse schor. Het risico zal ook afhankelijk zijn van diverse omgevingsfactoren. In de natuurtoets is niet voldoende aangetoond dat het risico door alle geplande windturbines geen aanzienlijke impact kan veroorzaken op de bruine kiekendief.

Er ontbreekt nog een berekening van de cumulatieve effecten door overige vergunde en geplande windturbines in de omgeving.

Risico op verstoring

Het aspect verstoring in het leefgebied is onvoldoende uitgewerkt in de natuurtoets, zowel voor bruine kiekendief als voor steltlopers en andere watervogels. In Everaert *et al.* (2011) zijn verschillende literatuurbronnen weergegeven om een lokale analyse te maken. Op basis van de beschikbare kennis, blijkt dat vooral broedende steltlopers onder bepaalde omstandigheden aanzienlijke verstoring kunnen ondervinden, gemiddeld zeker tot ongeveer 300m rond windturbines maar mogelijk soms meer. Een lokale analyse kan de meest wenselijke buffer bepalen. In de natuurtoets is onvoldoende met zekerheid aangetoond dat de (rode) 300m buffer rond de Schelde en het Ketenisse schor (Grontmij, 2009) niet meer gehandhaafd dient te worden. De geplande windturbines nr. 3, 8 en 9 vallen binnen die buffer. Op een

afstand van meer dan 300m, zullen wellicht geen aanzienlijke effecten optreden voor de broedvogels van Ketenisse schor.

7.2.2 Effectanalyse overwinterende en pleisterende vogels

Risico op aanvaringen

Het risico op aanvaringen is in detail onderzocht voor de soorten of soortgroepen waarvan tijdens de tellingen de meeste vliegbewegingen werden vastgesteld over het landgedeelte van het telgebied. Er ontbreekt echter een berekening van de cumulatieve effecten door overige vergunde en geplande windturbines in de omgeving. Een inschatting van het effect op populatieniveau, kan toegevoegd worden om de uiteindelijke beoordeling beter te kunnen argumenteren.

In de berekening voor de grote meeuwen, is een worst-case scenario uitgewerkt m.b.t. vlieghoogte (alle meeuwen op rotorhoogte). Er kan hierin een gradatie worden gemaakt tussen een gemiddeld en een worst-case scenario. Dit dient dan ook te gebeuren voor de aanvaringskans (de huidig toegepaste van 0,1% is de gemiddelde). Er kan eveneens een gradatie worden toegevoegd voor uitwijking ('macro-avoidance', nadat de turbines geplaatst zijn), meer bepaald naast de reeds toegepaste 50% als gemiddelde, ook ca. 25% uitwijking als worst-case (zie ook Everaert *et al.*, 2011). In de huidige berekening voor grauwe gans, wordt een resultaat van "1 aanvaring per 10 jaar" vermeld. Dit is 1 aanvaring op jaarbasis. Bij de berekening voor grauwe gans, kan een gradatie worden toegepast in aanvaringskans (toevoegen van worst-case) en uitwijking (naast de reeds toegepaste 50% als worst-case, ook ca. 80 à 90% als gemiddelde uitwijking (zie ook Everaert *et al.*, 2011)).

Omwille van de aanwezigheid van een meeuwenlaapplaats nabij de geplande windturbines nr. 8 en vooral 9 (zie Figuur 11 in de natuurtoets), is een meer uitgebreide analyse nodig.

De onzekerheid over nachtelijke trek langs de Schelde wordt opgevangen in de (rode) 300m buffer die in Grontmij (2009) werd gehanteerd. Zonder lokaal nachtelijk onderzoek, is het wenselijk deze 300m buffer te behouden.

De extra (oranje) buffer van 200m rond de Schelde (bovenop 300m), die in Grontmij (2009) werd vastgelegd in de veronderstelling dat veel vogels tijdens de lokale of seizoenale trek de bocht in de Schelde afsnijden, kan geëvalueerd worden op basis van de resultaten uit de tellingen die in kader van de voorliggende aanvraag werden uitgevoerd. We kunnen immers veronderstellen dat het afsnijden van de bochten vooral zal gebeuren tijdens de dag (en schemering) als de vogels een goed zicht hebben.

Risico op verstoring

Net zoals bij broedvogels, is het aspect verstoring in het leefgebied van overwinterende en pleisterende vogels onvoldoende uitgewerkt in de natuurtoets.

In de natuurtoets concludeert men dat "een verstoringsafstand van 200m, maximaal 300m, voldoende is om aanzienlijke verstoring te vermijden voor overwinterende en pleisterende vogels" op het Ketenisse schor. Hoe men de waarde van 200m bekومت, is onduidelijk. Het verschil tussen 200m en 300m is nochtans een belangrijk gegeven in de beoordeling van het project waarbij 3 turbines staan tussen de 200m en 300m. Er is in de natuurtoets enkel een verwijzing naar de 300m buffer voor eenden die in Grontmij (2009) is toegepast als 'rode' zone rond Ketenisse.

Voor de meeste eenden-soorten en steltlopers die op Ketenisse in belangrijke aantallen voorkomen, zal de 300m buffer volstaan om aanzienlijke effecten te vermijden. Sommige soorten, waaronder ganzen en een aantal steltlopers zoals wulp, kunnen in sommige omstandigheden op een grotere afstand verstoring ondervinden (zie o.m. in Everaert *et al.*, 2011). Vermoedelijk heeft dit vooral betrekking op uitgestrekte gebieden waar vogels gemakkelijk in de directe omgeving kunnen uitwijken. Dit werd o.m. vastgesteld bij ganzen en zwanen (Winkelman *et al.*, 2008; Fijn *et al.*, 2012). In de natuurtoets is onvoldoende aangetoond dat de (rode) 300m buffer rond de Schelde en het Ketenisse schor (Grontmij, 2009) niet meer gehandhaafd dient te worden. De geplande windturbines nr. 3, 8 en 9 vallen binnen die 300m buffer.

7.2.3 Effectanalyse trekvogels (seizoenstrek)

In de natuurtoets geeft men correct aan dat de Schelde zeker voor watergebonden soorten een belangrijke as kan zijn tijdens de voor- en najaarstrek, maar dat een gedetailleerd beeld (zeker 's nachts), gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, niet onmiddellijk voorhanden is. Een verdere analyse is in de natuurtoets dan ook niet gegeven. De onzekerheid hierover is deels opgevangen in de (rode) 300m buffer die in Grontmij (2009) werd gehanteerd rond de Schelde.

7.3 Effectinschattingen vleermuizen in voorliggend project

De onzekerheid naar vooral de seizoensgebonden trekbewegingen van vleermuizen langs de Schelde, is opgevangen met de (rode) 300m buffer die in Grontmij (2009) werd gehanteerd. Voor vleermuizen zullen de grootste potentiële risico's optreden binnen de 200m van dergelijke landschapselementen (Everaert et al., 2011). De geplande windturbines nr. 8 en 9 vallen binnen die 200m afstand tot het Ketenisse schor.

8. Beoordeling van de effecten

De beoordeling van de effecten in de natuurtoets, passende beoordeling en soortenbesluit, houdt onvoldoende rekening met bovenstaande opmerkingen. Met betrekking tot zowel het aanvaringsaspect als het verstoringaspect, toont de nota van Mico-effect (2013) onvoldoende aan dat de geplande windturbines nr. 3, 8 en 9 geen aanzienlijke negatieve effecten zullen veroorzaken op vogels en vleermuizen. Verder wordt geen rekening gehouden met de cumulatieve effecten van reeds vergunde en overige geplande windturbines en daar waar mogelijk de effecten op populatieniveau.

CONCLUSIE

De natuurtoets bevat niet voor alle aspecten voldoende informatie om de effecten van het turbinepark te kunnen beoordelen. De bespreking van soorten die aanwezig zijn op en rond het Ketenisse schor, is onvoldoende uitgewerkt. Een meer gedetailleerde bespreking van de vliegbewegingen nabij de vastgestelde slaappleaatsen van meeuwen en wulp op het Ketenisse schor, ontbreekt. Het verslag met een uitvoerige weergave van de gerichte tellingen van trekbewegingen (Bijlage 1 in Mico-effect (2013)) was niet beschikbaar. Een controle van de data was dus niet mogelijk.

Er worden in de effectenanalyse conclusies getrokken die onvoldoende zijn geargumenteed of niet overtuigend zijn. Met betrekking tot het aanvaringsaspect en het verstoringaspect, is er in de nota van Mico-effect (2013) onvoldoende aangetoond dat de geplande windturbines nr. 3, 8 en 9 geen aanzienlijke negatieve effecten zullen veroorzaken op vogels en vleermuizen. Voor de overige windturbines zijn waarschijnlijk geen aanzienlijke effecten te verwachten, maar dit dient nog bevestigd te worden met een bespreking van de cumulatieve effecten met andere reeds vergunde en geplande windturbines in de omgeving, en daar waar mogelijk met een evaluatie op populatieniveau.

REFERENTIES

Everaert J., Peymen J. & van Straaten D. (2011). Risico's voor vogels en vleermuizen bij geplande windturbines in Vlaanderen. Dynamisch beslissingsondersteunend instrument. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.R.2011.32. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO).

Everaert J. (2011). Methodologie voor het inschatten van de impact op fauna bij het ontwikkelen van windenergie in de Waaslandhaven. Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.A.2011.116.

Fijn R.C, Krijgsveld K.L., Tijsen W., Prinsen H. & Dirksen S. (2012). Habitat use, disturbance and collision risks for Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* wintering near a wind farm in the Netherlands. *Wildfowl* 62:97-116.

Grontmij (2009). Afwegingskader voor windturbines vanuit faunistisch standpunt voor de Haven van Antwerpen op de Linkerscheldeoever en directe omgeving. Grontmij Vlaanderen, 6 oktober 2009.

Mico-effect (2013). Bouw van een windturbinepark op terreinen van Katoen Natie te Kallo. Afweging natuureffecten. Mischa Indeherberg, MICO-EFFECT bvba, 18 juni 2013.

Winkelman J.E., Kistenkas F.H. & Epe MJ. (2008). Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra rapport 1780. Wageningen.